

UOT 94 (479.24)

TAMAM CƏFƏROVA

QADINLARIN YENİ AZƏRBAYCAN PARTİYASININ SIRALARINDA
İCTİMAİ-SİYASİ FƏALİYYƏTİ

Məqalə ölkənin hakim siyasi təşkilatı, Yeni Azərbaycan Partiyası sıralarında qadınların ictimai-siyasi fəaliyyətinin araşdırılmasına həsr olunub. Müəllif qeyd edir ki, Yeni Azərbaycan Partiyasının yaradılması ilə ümummilli lider Heydər Əliyev siyasi cəhətdən fəal Azərbaycan qadınları da daxil olmaqla, ölkənin bütün regionlarında silahdaşlarına partiya sıralarında sıx birləşmək imkanı yaratmışdır. 1995-ci ildə Ümummilli lider Heydər Əliyevin qərarı ilə partiyanın nəzdində Qadınlar Şurası yaradılmışdır. Müəllifin fikrincə, bu Şura yüksək siyasi şüuru olan cəsur azərbaycanlı qadınları birləşdirirdi. Müəllif iddia edir ki, Yeni Azərbaycan Partiyası Qadınlar Şurası hakim siyasi partiyanın fəal qrupu olaraq, Azərbaycan dövlətinin və xalqının həyatında baş verən bütün dönüş proseslərində fəal iştirak etmişdir.

Açar sözlər: siyasi partiya, ictimai-siyasi proses, partiyanın nizamnaməsi, cəmiyyət, qadın məsələsi, gender bərabərliyi, Qadınlar Şurası.

Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) Azərbaycanın müstəqilliyinin ciddi sınaqlara məruz qaldığı bir dövrdə, Azərbaycan ziyalılarının təşəbbüsü və fəal iştirakı ilə yaranmışdır. 1991-1992-ci illərdə ölkəni bürümüş dərin siyasi, iqtisadi, sosial böhran xalqın qabaqcıl hissəsi olan ziyalıları, tanınmış insanları Azərbaycanı böhrandan çıxara biləcək yeni bir partiya yaratmaq təşəbbüsü ilə çıxış etdilər və bu məqsədlə xalqın sınıanmış lideri və müdrik oğlu Heydər Əliyevin şəxsiyyəti ətrafında birləşdilər. 91 nəfər ziyalının Heydər Əliyevə məşhur müraciətinin 1992-ci il oktyabrın 16-da “Səs” qəzetində və bir neçə başqa qəzetlərdə dərc olunması yeni siyasi təşkilatın yaranmasına təkan vermiş oldu. Müraciətdəki “Xalq sizin sözlünüzü gözləyir” cümləsi ümumxalq çağırışı mənasını daşıyırdı. Bu imzalar sırasında yeni partiyanın yaradılmasına çağıran qadın fəalların – keçmiş SSRİ-nin xalq artisti Zeynəb Xanlarovanın, professor Lalə Şövkət Hacıyevanın, Liliya Luqovayanın, Sabirə Dünyamalıyevanın imzaları var idi. Beləliklə, ümidlərini Heydər Əliyevin qayıdısına bağlayan insanlar həm də bu qayıdışın həyata keçirilməsi yolları haqqında düşünürdülər [1, 1992, 16 sentyabr].

Heydər Əliyev 1992-ci il oktyabrın 24-də 91-lərin müraciətinə cavab olaraq “Yeni, müstəqil Azərbaycan uğrunda” başlıqlı məktubunda yazırdı: “Güman edirəm ki, müstəqil Azərbaycan dövlətinin gələcək həyatının və fəaliyyətinin əsasını təşkil edən demokratiya və siyasi plüralizm şəraitində sizin müraciətinizdə göstərilən Yeni Azərbaycan siyasi partiyasının yaradılması obyektiv zərurətdən doğur.

Belə partiya Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında fəal iştirak edərək yeni müstəqil Azərbaycan dövlətinin möhkəmləndirilməsində və inkişafında tarixi rol oynaya bilər” [2, s. 511].

Heydər Əliyevin “91-lər”ə cavabı və yeni siyasi partiyanın yaradılmasına razılıq verməsi ölkəmizin siyasi həyatında yeni siyasi qüvvənin meydana gəlməsi demək idi. Həmin dövrdə Heydər Əliyev xalqın müraciətini qəbul etsə də, onun Bakıya gəlməsinə o zamankı hakimiyyət maneələr yaratdığına görə partiyanı yaratmaq istəyən insanların bir hissəsi – Azərbaycanın bütün bölgələrini təmsil edən 550 nəfərdən ibarət təşəbbüs qrupu Naxçıvan şəhərində partiyanın təsis konfransını keçirməyə nail oldu. Təsis konfransında siyasi cəhətdən fəal ziyalı qadınların onlarla nümayəndələri də iştirak edirdi.

1992-ci il noyabrın 21-də Naxçıvanda Heydər Əliyevin sədrliyi ilə YAP-ın təsis konfransı keçirildi, partiyanın Proqram və Nizamnaməsi qəbul edildi. Partiyanın Proqramının *“Partiyanın daxili siyasət strategiyası”* bölməsinin *“Sosial siyasət”* bəndində göstərilirdi: *“YAP ana və uşaqların, işsiz qadınların, qoca, ahıl və əlillərin, ailə başçısını itirmiş tək, imkansız ailələrin sosial müdafiəsini gücləndirməyi, belə vətəndaşlara layiqli təqaüd və müavinətlərin verilməsini və onlara qayğı göstərməyi xüsusi diqqət mərkəzində saxlayır”* [3]. YAP-ın Nizamnaməsinin 4-cü maddəsində isə partiya daxilində Qadınlar Şurasının yaradılması qeyd olunmuşdur [4]. Konfransda seçilən YAP-ın İdarə Heyəti, Siyasi Şurası və Nəzarət-Təftiş Komissiyasının tərkibində az sayda olsa da, qadınlar da təmsil olunurdu. YAP 1992-ci il dekabr ayının 18-də Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatı alındı və Azərbaycanın bütün rayonlarında partiyanın rayon təşkilatlarının və özəklərinin yaradılmasına başlandı.

Yeni Azərbaycan Partiyası müasir Azərbaycan dövlətinin yaradılması və inkişafı tarixində müstəsna yeri və rolu olan siyasi bir təşkilatdır. Bu isə heç şübhəsiz, YAP-ın yaradılması və müasir Azərbaycan dövlətinin qurucusu, Ümummillî lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Onun 1969-1982-ci illərdə Azərbaycan SSR-yə rəhbərlik etdiyi və 1982-1987-ci illərdə SSRİ-nin rəhbərlərindən biri olduğu dövrdə gördüyü işlər, milli müstəqilliyin bərpası üçün atdığı uğurlu addımlar, xüsusilə onun 1990-1993-cü illərdə siyasi fəaliyyətinin Naxçıvan dövrü Azərbaycan xalqının bütün təbəqələrinin rəğbətini qazanmışdı. Partiyanın yaranması ilə Heydər Əliyevin ölkənin bütün regionlarında olan tərəfdaşları, o cümlədən siyasi cəhətdən fəal qadınlar birləşmək və təşkilatlanmaq imkanı qazandılar.

Heydər Əliyevin 1993-cü ilin iyun ayının 15-də baş verən siyasi hakimiyyətə qayıdışı ilə qısa müddət ərzində ölkədə asayiş və qanuni hakimiyyət bərpa olundu, vətəndaş müharibəsi təhlükəsi aradan qaldırıldı, dövlət quruculuğu işlərinə başlandı. Dövlətçilik üçün ciddi təhlükə törədən silahlı birləşmələr ləğv edildi. Ölkədə həyata keçirilən ictimai-siyasi inkişaf xəttinin əsasında demokratikləşmə və fikir plüralizmi prinsipləri dururdu. Heydər Əliyev özü bu barədə deyirdi: *“Respublikamızda hüquqi dövlət qurulması, demokratik, sivilizasiyalı cəmiyyət yaradılması, insan azadlığının, söz, vicdan azadlığının, müasir plüralizmin təmin edilməsi, çoxpartiyalı sistemin bərqərar olması bizim qəbul etdiyimiz prinsiplərdir”* [5, s. 8]. Ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycan qadınlarının ölkənin ictimai-siyasi həyatında aktiv iştiraka marağının artmasında, cəmiyyətimizdə qadın fəallığı ənənələrinin güclənməsində rolu böyükdür. Bütün bunlar qadınların ölkənin ictimai və siyasi həyatında daha fəal surətdə iştirakına mənəvi stimül və dinamika verdi. Mərkəzdə və bölgələrdə YAP-ın rayon təşkilatlarının yaranması və möhkəmlənməsində siyasi cəhətdən fəal qadınların böyük xidməti oldu. Məsələn, YAP-ın Səbail təşkilatının 1993-cü ildə keçirilən təsis konfransında 100 nəfərdən çox fəal qadın iştirak etmişdi. 1993-cü ildə YAP Beyləqan rayon təşkilatının yaranmasında qadınların da böyük rolu olub. Beləliklə, 1993-1995-ci illərdə YAP-ın sıralarına minlərlə siyasi fəal qadın daxil oldu. Onlar təhsil və səhiyyə, mədəniyyət və incəsənət işçiləri, alimlər, Qarabağ müharibəsi əlilləri, qaçqın və məcburi köçkünlər, təqaüdcülər, evdar qadınlar, ali və orta ixtisas məktəblərinin tələbələri, sənaye, kənd təsərrüfatı və digər istehsal sahələrində işləyən qadınlar idi.

Beləliklə, Yeni Azərbaycan Partiyasının yaradılmasının ən mühüm nəticələrindən biri Azərbaycan Respublikasının siyasi, iqtisadi və mədəni həyatında yeni güc mərkəzinin yaranması demək idi və bu siyasi proses xalqın tələbi ilə Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıtmasının qəti şəkildə dərk edilməsi faktı ilə bilavasitə bağlı idi [6, s. 219].

1994-cü il avqustun 10-da YAP-ın Qadın Şurasının yaradılması üzrə Təşkilat Komitəsinin ilk iclası keçirildi. 1992-ci ildən YAP-ın Nəsimi rayon təşkilatı İdarə Heyətinin üzvü Səriyyə Əbilhəsənova Təşkilat Komitəsinin rəhbəri seçildi. Respublikanın bütün bölgələrində partiyanın qadın üzvləri arasında geniş təşkilatı-ideoloji işlər aparıldı. 1995-ci ilin iyunun 3-də keçirilən YAP Qadınlar Şurasının təsis konfransında Səriyyə Əbilhəsənova yekdilliklə onun sədri seçildi [7, 2016, 11 may]. Qısa zaman kəsiyində YAP Qadınlar Şurası Azərbaycan qadınlarının ictimai-siyasi mərkəzinə çevrildi. YAP-ın I qurultayı 1999-cu il dekabrın 21-22-də Respublika Sarayında keçirildi. Qurultayda partiyanın qadın üzvlərini yüzlərlə nümayəndə təmsil edirdi. Partiyanın qadın məsələsinə münasibəti qurultayın mühüm sənədlərindən biri olan Qətnaməsində əks edilmişdi: “Qurultay partiyada gənclərin və qadınların fəaliyyətinin genişləndirilməsi, onların potensialından tam gücü ilə istifadə edilməsi üçün YAP Gənclər Birliyi və Qadınlar Şurasının təsis olunmasını partiya strukturunun təkmilləşdirilməsi istiqamətində əhəmiyyətli bir vasitə olduğunu qiymətləndirir və bu işi təsdiq edir. Qurultay YAP-ın mərkəzi rəhbər orqanlarından partiyanın Qadınlar Şurasının işinə diqqətin artırılmasını, onun müasir tələblərə cavab verən səviyyədə fəaliyyət göstərməsi üçün müvafiq tədbirlər görülməsini, YAP üzvü olan qadınların potensialının partiyanın proqramında nəzərdə tutulan məqsədlərə daha fəal yönəldilməsini tələb edir” [8, 1999, 24 dekabr].

YAP-ın II qurultayında Ulu öndər Heydər Əliyev partiyada qadınların xeyli yer tutmasının da sevindirici hal olduğunu dəyərləndirərək demişdir: “Ancaq eyni zamanda bizim partiyada olan qadınlar, əgər doğrudan könüldən bizim partiyadadırlarsa, onlar bizim üçün çox əzizdir. Çünki, siyasi işlərlə əksərən kişilər məşğul olur. Elə başqa partiyaların tərkibində də həmişə belə olubdur. Amma bizim partiyada qadınların burada deyilən qədər olması partiyamızın cəmiyyətin bütün təbəqələrini təmsil etməsini göstərir. Partiyamızda, yerli təşkilatlarda qadınlara xüsusi qayğı göstərmək lazımdır. Onların problemləri ola bilər, bunları mütləq həll etmək lazımdır. Onlara kömək etmək lazımdır. Təbiidir ki, bunlar hamısı bizim partiyanın üzvü olan qadınların partiyaya daha da sədaqətlə xidmət etməsinə yardım edəcəkdir” [9, s. 31].

YAP-ın II qurultayının qətnaməsində şəhər və rayon təşkilatlarının Qadınlar Şuralarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi tələb olunurdu [10, 2001, 27 noyabr]. II qurultayının nümayəndələri İlham Əliyevə yüksək etimad göstərərək, onu partiya sədrinin birinci müavini seçdilər. Həmin qurultayda partiyanın Nizamnaməsində müvafiq dəyişikliklər edilərək sədrin birinci müavininə daha geniş səlahiyyətlər verilməsi qərara alınmışdı.

YAP-ın 2005-ci il martın 26-da keçirilən III Qurultayında qəbul edilən Qətnamədə şəhər və rayon təşkilatlarının nəzdində Qadınlar Şuralarının fəallığının artırılmasına diqqətin gücləndirilməsi, həmçinin partiyanın savadlı, layıqlı, fəal və işgüzar üzvlərinin, o cümlədən gənclərin və qadınların dövlət idarəetmə orqanlarında irəli çəkilməsinə dəstək verilməsi qərara alınmışdı [11, 2005, 27 mart].

YAP-ın 2008-ci il avqustun 2-də 622 nəfər nümayəndənin iştirakı ilə keçirilən IV qurultayında 15 oktyabr 2008-ci ildə keçiriləcək prezident seçkilərində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, YAP Sədri İlham Heydər oğlu Əliyevin namizəd kimi irəli sürülməsi yekdilliklə qərara alınmışdı.

Yeni Azərbaycan Partiyasının qadın üzvlərinin sayı ildən ilə artmaqdadır. Partiya üzvlərinin sayı 2009-cu ildə 505 min nəfər idi. Partiya üzvləri sırasında olan gənclər 39 faiz, qadınlar isə 35 faiz təşkil edirdi. Yeni qəbul edilmiş üzvlərin sayı 2009-cu ildə 29 min nəfər olmuşdu [12, s. 9].

YAP Qadınlar Şurası hakim siyasi partiyanın mübariz bir dəstəsinə çevrilmişdi. Partiyada Azərbaycan qadınlarının yüksək siyasi şüurlu və mübariz hissəsi toplanmışdı. YAP Qadınlar Şurası dövlətimizin və xalqımızın həyatında baş verən bütün taleyüklü proseslərdə yaxından iştirak edirdi. 25 aprel 2009-cu ildə YAP Qadınlar Şurasının respublika konfransında Şuranın yeni sədri Nurlana Əliyeva seçildi. Konfransda YAP Qadınlar Şurasının 59 nəfərdən ibarət şurası və 22 nəfərdən ibarət idarə heyətinin tərkibi yeniləndi. YAP Qadınlar Şurasının Dördüncü çağırış Milli Məclisin tərkibində 12, yerli idarəetmə orqanlarında isə 2868 nəfər təmsilçisi vardı [13, 2009, 1 may].

Partiyanın 2013-cü il 7 iyun tarixində keçirilən V Qurultayının Azərbaycan siyasi tarixinin əhəmiyyətli hadisəsi kimi qeyd edilməlidir. Qurultay çərçivəsində qəbul edilən qərarlar partiyanın gücləndirilməsi istiqamətində mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir. Qurultayda əsas diqqət mərkəzində olan məsələlər: Prezident İlham Əliyevin yenidən partiyanın sədri seçilməsi və 2013-cü il 9 oktyabr tarixində keçiriləcək prezident seçkilərində namizədliliyinin irəli sürülməsi idi [14, 2014, 21 noyabr].

YAP-ın V qurultayında Azərbaycanın müstəqilliyinin ilk dövrlərindən etibarən milli mədəniyyətin qorunması sahəsində çoxşaxəli və genişmiqyaslı fəaliyyət göstərən ənənəvi musiqinin, ədəbiyyat və poeziyanın, idmanın inkişafına verdiyi töhfələrə, musiqi təhsili və dünya mədəniyyətlərinin mübadiləsi sahəsindəki xidmətlərinə görə ölkəmizdə və beynəlxalq aləmdə təqdir olunan Mehriban Əliyevanın partiya sədrinin müavini seçilməsi Azərbaycan qadınına böyük etimad göstərilməsi demək idi. Azərbaycan qadınının siyasətdə təmsilçiliyinə yeni dəyər verilməsi minlərlə qadının partiya sıralarına qoşulmasına gətirib çıxarmışdı. Bunu YAP-ın tərkibi haqqında statistik məlumatlar partiyanın ölkədə həm kəmiyyət, həm də keyfiyyət etibarilə qüdrətli bir siyasi qüvvə olduğunu təsdiq edir. Əgər 2009-cu ildə YAP üzvlərinin 40 faizini qadınlar təşkil edirdisə, 2010-cu ildə partiya üzvləri arasında qadınların xüsusi çəkisi 43,5 faiz, 2014-cü ildə isə 46 faizə qalxmışdı. 1 yanvar 2014-cü ildə YAP üzvü olan 620371 nəfərin 283269 nəfəri, yəni 45,7 faizi qadınlardan ibarət idi. Qadın üzvlərin sayı sürətlə artmaqda davam edirdi. Belə ki, 1 yanvar 2015-ci ildə partiyada qadınların 298620 nəfər olması və ya cəmi bir il ərzində 5,4 faiz artması qadınların YAP sıralarında ictimai-siyasi fəallığının sürətlə artmasını sübut edirdi [15, s. 36]. YAP sıralarında qadınların sayı ümumi partiya üzvlərinin 50 faizini təşkil edirdi. Qadınlar YAP Siyasi Şurasında 11 nəfərlə, 20 nəfərdən ibarət olan İdarə Heyətində 3 nəfərlə: Mehriban Əliyeva, Bahar Muradova və Nurlana Əliyeva ilə təmsil olunur [16, 2016, 19 noyabr].

Siyasi partiyalarda fəaliyyət göstərən, rəhbər vəzifələrdə çalışan qadınların da sayının artmasında əlavə, keyfiyyət tərkibinin yaxşılaşması da çox mühüm nailiyyət sayılmalıdır. Partiya üzvü olan qadınların sırasında tanınmış elm, mədəniyyət və incəsənət xadimləri, iqtisadiyyat və digər sahələrdə çalışan qadınların 971 nəfərinin fəlsəfə doktoru, 269 nəfərinin isə elmlər doktoru elmi dərəcəsi vardı [17, 2015, 5 mart; 18, 2015, 13 mart].

YAP Qadınlar Şurasının 24 may 2014-cü ildə keçirilən ümumrespublika konfransı ölkəmizin ictimai-siyasi həyatında mühüm hadisə oldu. Qadınlar Şurası partiya sıralarında təmsil olunan 283269 Azərbaycan qadınını bir araya gətirirdi. YAP Qadınlar Şurası təşkilatlarının sədrlərinin 2014-cü il sentyabrın 27-də keçirilən konfransında 2014-2019-cu illər üzrə fəaliyyət istiqamətləri müəyyənləşdirildi. Qadınlar Şurasının Milli Məclisdə 12, yerli idarəetmə orqanlarında isə 2868 təmsilçisi vardı. Məqsəd qadınların fəaliyyət göstərdiyi sahələrdən asılı olaraq onların iqtisadi-sosial, humanitar, beynəlxalq və intizam qruplarında təmsilçiliklərini daha da gücləndirmək idi. Proqram əsasən, təhsil, elm, mədəniyyət, səhiyyə aksiyalarının

keçirilməsi, hərbi vətənpərvərlik, erkən nikahlar, gənc qızların təhsili ilə bağlı təbliğat xarakterli tədbirlərin keçirilməsi, cəbhə bölgələrində görüşlər ictimai-siyasi fəaliyyətin əsas istiqamətləri idi [19, 2014, 25 iyun].

YAP Qadınlar Şurasının ölkənin regionlarında müntəzəm olaraq keçirilən müşavirələrində qadınların ictimai-siyasi həyatdakı rolu, onların qarşidan gələn seçkilərdə fəal iştirakının təmin edilməsi və digər bir sıra vacib mövzular müzakirə edilir. 2014-cü il sentyabrın 4-də İsmayilli şəhərindəki Heydər Əliyev Mərkəzində Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin və Yeni Azərbaycan Partiyasının birgə təşkilatçılığı ilə regionlarda qadınların ictimai-siyasi fəallığının artırılmasına həsr olunan görüşdə İsmayilli, Şamaxı, Göyçay, Ağdaş, Ağsu və Qobustan rayonlarının hər birindən 10 nəfər fəal qadının iştirakı ilə keçirilən ictimai dinləmələrdə, həmçinin oktyabrın 15-də Yevlax şəhərindəki Heydər Əliyev Mərkəzində keçirilən regional müşavirədə Yevlax və Mingəçevir şəhərləri, Ağdam, Ağcabədi, Bərdə, Tərtər, Goranboy, Laçın, Xocalı rayonlarından olan partiyanın qadın üzvləri Azərbaycan dövlətinin qadın siyasətinin uğurlu nəticələri, qadınların ictimai-siyasi fəallığının artırılması, qadınların ölkənin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni həyatında fəallığı, qərar qəbulu səviyyəsində təmsilçiliyinin artırılması kimi məsələlər geniş müzakirə obyektinə olmuşdu [20, 2014, 16 oktyabr].

YAP-ın qadın fəalları kütləvi informasiya vasitələrində Azərbaycanın dövlət siyasətinin uğurları, YAP-ın həyatında baş verən mühüm hadisələr, ölkədə aparılan genişmiqyaslı islahatlar və onların uğurlu nəticələri ilə bağlı məqalələrlə, ictimai-siyasi və beynəlxalq məsələlərlə bağlı müsahibələrlə çıxış edirdilər.

2015-ci il noyabrın 30-da YAP Qadınlar Şurasının yaradılmasının 20 illiyinə həsr olunan “Uğurdan-ugura 20 il” adlı konfransda Azərbaycan qadınlarının dünya qadınları hərəkatında ön yer tutması, o cümlədən YAP-ın fəaliyyətində qadınların fəallıq göstərməsi, bir sıra siyasi qərarların verilməsində iştirakı kimi məsələlər geniş müzakirə obyektinə olmuşdu.

YAP-ın Siyasi Şurasında qadınların sayı və partiyanın digər ali orqanlarında təmsilçiliyi artmışdır. YAP Siyasi Şurasına seçilən 85 üzvdən 12-si partiyanın qadın üzvləridir. Qadınlar YAP-ın İdarə Heyətinin tərkibinə üç nəfərlə: Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, Yeni Azərbaycan Partiyasının Sədr müavini, Mehriban Əliyeva, Bakı Slavyan Universitetinin rektoru, YAP Qadınlar Şurasının sədri Nurlana Əliyeva və Milli Məclisin sədr müavini, İnsan hüquqları komitəsinin sədri Bahar Muradova ilə təmsil olunurdu. YAP Qadınlar Şurasının 55 nəfər üzvləri sırasında 22 nəfəri elm və təhsil sahəsində çalışırdı. Qadınlar Şurası üzvlərinin 9 nəfəri elmlər doktoru idi. Qadınların ictimai fəallığının qısa müddət ərzində ictimai-siyasi hərəkat kimi formalaşmasında YAP Qadınlar Şurasının özünəməxsus rolu olmuşdu. YAP-ın qadın siyasətinin təkmilləşdirilməsinin göstəricisi kimi, V Qurultaydan sonra yaradılan “Ailə və qadın məsələləri üzrə komissiya”nın 2014-cü il fevralın 14-də ilk iclası keçirilmişdi [21, 2015, 30 noyabr].

2015-2019-cu illərdə YAP-ı Milli Məclisdə qadın millət vəkillərindən Mehriban Əliyeva (20015-2017-ci illər), Ülviyyə Həməzəyeva, Mələhət Həsənova, Sədaqət Vəliyeva, Aqiyə Naxçıvanlı, Dilarə Cəbrayılva, Sevinc Fətəliyeva, Pərvin Kərimzadə, Sevinc Hüseynova, Sahibə Qafarova və Sona Əliyeva təmsil edirdilər.

Naxçıvan Muxtar Respublikası əhalisinin 51 faizdən çoxunu təşkil edən qadınların YAP-da təmsilçiliyi də artmaqda idi: təşkilat üzvlərinin 24 min 662 nəfəri qadındır. Onlardan 7205-i təhsil, 3515-i səhiyyə, 2029-u elm, mədəniyyət və incəsənət, 2184-ü idarəetmə, 6309-u isə digər sahələrdə çalışır. Partiya üzvü olan qadınlar bölgənin ictimai-siyasi həyatında fəal iştirakı ilə fərqlənirdilər [22, 2019, 21 noyabr].

YAP Qadınlar Şurasının fəaliyyəti ölkənin hüduqlarından da kənara çıxmışdır. YAP Qadınlar Şurası Azərbaycan sərhədlərindən kənarda keçirilən beynəlxalq tədbirlərdə də fəal iştirak edir. Qadınlar Şurasının üzvləri 2009-2012-ci illərdə Türkiyədə AKP-nin qadın qollarının qurultayında, 2013-cü ildə Malayziyanın Kuala Lumpur şəhərində Asiya Siyasi Partiyalar Beynəlxalq Konfransının qadınlar qolunun I iclasında və hakim partiyanın qurultayında, 2011-2014-cü illərdə Moldovada, Rumıniyada, Tailandda, Koreyada, Nepalda və digər ölkələrdə keçirilən Asiya siyasi partiyalarının beynəlxalq konfranslarında, Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun, “XXI əsrdə – qadın siyasətçilərinin rolu”, İslam, elm, təhsil və mədəniyyət təşkilatına üzv ölkələrin uşaq məsələləri üzrə məsul nazirlərinin IV konfransında nümayəndə kimi iştirak etmişdilər.

On minlərlə siyasi cəhətdən fəal gənc qız 1995-ci ildə yaradılan YAP Gənclər Birliyində birləşmişdir. Məsələn, təkə YAP Nizami rayon təşkilatının Gənclər Birliyinin 6576 üzvündən 2590 nəfərini qızlar təşkil edir. Onlar ölkənin ictimai və siyasi həyatında yaxından iştirak etməklə, bu təşkilatda öz maraqlarına uyğun diskussiyalar aparır, siyasi təcrübə məktəbi keçirlər. YAP Gənclər Birliyi “Gənc liderlər dünyada sülhün və təhlükəsizliyin tərəfdarıdır” devizi altında aparılan beynəlxalq hərəkatın əsasını qoymuşdur.

Geniş spektrli beynəlxalq əlaqələrə malik olan YAP Asiya və Avropadakı nüfuzlu təşkilatlar və siyasi partiyalar ilə əməkdaşlıq münasibətləri yaratmışdır. 2012-ci ilin noyabr ayında YAP-ın təşkilatçılığı ilə Asiya Siyasi Partiyalarının Beynəlxalq Konfransının (İCAPP) VII Baş Assambleyasının Bakıda keçirilən iclasında bu qurumun Qadınlar Qolu və Gənclər Qolu yaradılmış və yeni qurumun ilk iclasının Bakıda keçirilməsi qərara alınmışdı. Bu işin davamı olaraq 2013-cü il aprel 5-də Bakıda YAP-ın ev sahibliyi ilə Asiya Siyasi Partiyaları Beynəlxalq Konfransının (İCAPP) Daimi Komitəsinin Qadınlar Qolunun iclasında 25 ölkənin siyasi partiyalarını təmsil edən 60-dan çox qadın siyasətçi, bir sıra beynəlxalq təşkilatların təmsilçiləri iştirak ediblər. İştirakçı ölkələr dostluq və əməkdaşlıq, sülh və bərabərlik, təhlükəsizlik və davamlı inkişaf üçün əsas rol oynayacağını, bu istiqamətdə Azərbaycan təcrübəsindən faydalanmağı vacib hesab etmişdilər. Beynəlxalq təsis konfransında İCAPP-ın Qadınlar Qolunun yaradılmasında Azərbaycanın təşəbbüsünün mühüm rol oynaması, daha sonra əsas məqsədin Türkiyənin də vasitəçiliyi ilə bu birliyin Avropa qolunun yaradılması idi. Konfransda çıxış edənlər Asiya qadınlarını irqçiliyə, terrorçuluğa, yoxsulluğa, ekoloji və s. beynəlxalq miqyaslı problemlərə qarşı birgə mübarizə aparmağa, yeni təşəbbüs və çağırışlara qoşulmağa səslədi [23, 2013, 6 aprel].

Konfransda irəli sürülən başlıca siyasi nəticələri bunlar idi:

- Asiya qadınlarının fəallaşmasına da çox böyük ehtiyac vardır. Bu qitənin qarşısında duran böyük məsələlərin həllini qadınların iştirakı olmadan reallaşdırmaq mümkün deyildir;
- bu məkanda vahid qadın təşkilatların, o cümlədən Asiya Parlamenti yaradılmalıdır;
- qadınların siyasi proseslərdə iştirakının siyasətə yeni bir məzmun, görünüş gətirməsi üçün siyasi prosesə daha çox qadının qoşulması;
- qadınların siyasətdə fəallıq göstərməklə, bəşəriyyətin qlobal problemlərinin, münaqişələrin həllində xüsusi rol oynaya bilməsi;
- XXI əsrin Asiya əsri kimi tarixə düşməsində, eləcə də digər mühüm problemlərin həlli prosesində qadınların iştirakının çox mühüm əhəmiyyət kəsb etməsi;
- Asiyanın qarşısında duran əzəmətli vəzifələrin yerinə yetirilməsində qadınların fəal və fədakar iştirakından asılı olması;

– istər yoxsulluğun, istər ayrı-ayrı münaqişələrin aradan qaldırılmasında, istərsə də daha yüksək iqtisadi irəliləyişdə qadınların iştirakının təmin edilməsinin çox böyük əhəmiyyət daşıması;

– səmərəli fəaliyyət göstərmək üçün qadınların təsisatlanmağa ehtiyacının olması;

– Asiyanın siyasətçi qadınlarının bölgədə sülhün, əmin-amanlığın və davamlı inkişafın əldə olunmasında əməkdaşlıqlarının qurulması;

– 300-dən çox siyasi partiyayı özündə birləşdirən İCAPP-ın Qadınlar Qolunun geniş imkanlarından qadınların problemlərinin həllinə daha fəal cəlb edilməsi.

YAP Qadınlar Şurasının üzvləri partiyanın beynəlxalq əlaqələrində fəal iştirak edirdi. Milli Məclisin deputatları Sevinc Hüseynova və Kamilə Əliyeva Çin Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinin və Ümumçin Qadınlar Federasiyasının birlikdə keçirdiyi konfransda iştirak etmək üçün 2014-cü ilin sentyabrın 14-21-də ÇXR-də səfərdə oldular [24, 2014, 16 oktyabr]. Həmin ilin oktyabrın 20-21-də Bakıda “İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin inkişafında qadınların rolu” mövzusunda keçirilən V Beynəlxalq konfransda YAP Qadınlar Şurası da təmsil olunmuşdu. Mövcud münasibətlərin davamı olaraq Asiya Siyasi Partiyalarının Beynəlxalq Konfransının (İCAPP) Daimi Komitəsinin üzvü olan YAP-ın bu qurumdakı fəaliyyətində partiyanın qadın üzvləri iştirak edirdi. Milli Məclisin deputatları Mələhət İbrahimqızı və Sədaqət Vəliyeva İCAPP-ın insan alverinə qarşı mübarizə çərçivəsində 16-18 yanvarda Nepalın paytaxtı Katmandu şəhərində keçirilən tədbirdə iştirak etmişdilər. Bu faktlar onu göstərir ki, qadınlar təkcə ölkənin ictimai-siyasi həyatında yox, dünyanın ictimai-siyasi həyatında iştirak etmək, Azərbaycanı təmsil etmək kimi məsuliyyəti öz üzərinə götürmək imkanlarına malikdir.

2018-ci il dekabrın 3-də MDB-nin Parlamentlərarası Assambleyasının Beynəlxalq İnstitutunun (MDB PAA DİMBİ) Bakı filialının təşkilatçılığı ilə “Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında qadınların rolu” mövzusunda keçirilən dəyirmi masada Milli Məclisin deputatları, bir sıra dövlət strukturlarının məsul əməkdaşları, ictimaiyyətin nümayəndələri və elm xadimləri, QHT-lərin, siyasi partiyaların, MDB PAA-nın və TÜRK PA-nın, MDB PAA DİMBİ-nin Kişineu və Bişkek filiallarının təmsilçiləri iştirak ediblər [25, 2018, 4 dekabr].

Asiya Siyasi Partiyalarının Beynəlxalq Konfransının (ICAPP) Gənclər və Qadınlar qollarının Bakıda keçirilən iclaslarında qadınların ictimai-siyasi fəaliyyəti ilə bağlı yekun bəyannamələr qəbul edilmişdir. Bakı Bəyannaməsi adlanan bu sənədlər Asiya regionunda və beynəlxalq səviyyədə gənclərin və qadınların ictimai-siyasi həyatda rolunun gücləndirilməsinə, onları narahat edən problemlərin həllinə diqqəti cəlb edir. Bakı Bəyannaməsində, həmçinin səmərəli gender siyasətinin formalaşdırılmasında mühüm amil olan etibarlı məlumatların toplanması üçün siyasi partiyalar arasında beynəlxalq əməkdaşlığın əhəmiyyəti vurğulanır. Bəyannamədə qadın və qızların da müxtəlif cəmiyyətlərdə üzləşdikləri problemlərə, gender məsələlərinə, qadınlar arasında işsizlik, təhsil problemlərinə diqqət cəlb olunur. Həmçinin gənclərə və qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarına qarşı mübarizəyə çağırış edilir. Qeyd olunur ki, qadınlar və gənclər arasında işsizlik, aclıq, yoxsulluğun azaldılması üçün dövlət qurumlarının və siyasi partiyaların üzərinə müəyyən vəzifələr düşür. Həmçinin qadınların və gənclərin sosial, iqtisadi problemlərinin həlli, onların qərarvermə prosesinə və idarəçiliyə cəlb olunması BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə dair 2030-cu il Gündəliyinin tələblərinə də uyğundur. Bakı Bəyannaməsində əksini tapan ən önəmli müddələrdən biri isə gənclərin və qadınların xarici işğal, silahlı münaqişələr və terrorçuluqdan müdafiəsi üçün müvafiq addımların atılmasına edilən çağırış idi. Bundan başqa, Asiya qitəsində hazırda

davam edən münaqişələr, habelə Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin beynəlxalq hüquq normaları və beynəlxalq təşkilatların qəbul etdiyi qətnamələrə uyğun həllinə çağırış edilmişdi. Bəyannamədə, həmçinin Gənclər Qolunun 5-ci iclasının və Qadınlar Qolunun 6-cı iclasının uğurlu təşkilinə görə YAP-a minnətdarlıq ifadə olunurdu [26, 2019, 10 sentyabr].

Beləliklə, Ümummilli lider Heydər Əliyevin müəyyən etdiyi dövlətçilik prinsipinə söykənən YAP ölkəmizin ən qabaqcıl qadınlarını öz sıralarında birləşdirərək, müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurulması yolunda geniş, çoxşaxəli fəaliyyət göstərmişdir. YAP-ın siyasi səhnəyə gəlişi ilə cəmiyyətdə dövlətçilik, müstəqillik ideyaları, vətənpərvərlik duyğuları, sanki, yenidən daha mütəşəkkil şəkildə formalaşmağa və yaşamağa başladı. YAP-ın çoxillik təcrübəsi bir daha təsdiq edir ki, siyasi partiyalar cəmiyyətdə baş verən demokratik prosesdə bənzərsiz və əsas rol oynadığı üçün “dispetçer” funksiyalarını yerinə yetirirlər. Siyasi partiyalar müvəffəqiyyət vəd edən düzgün təşviqlərə sahib olduqları təqdirdə qadınların siyasi karyeralarını inkişaf etdirən qərarlar qəbul etməlidirlər. Nəticədə siyasi fəaliyyətə daha çox qadın cəlb edilməsi siyasi partiyalara ciddi fayda gətirir. Bu amil partiyanın ictimai nüfuzunun artmasına və partiya strukturlarının, daxili partiya qaydalarının və səmərəliliyinin artmasına zəmanət verir. Seçkilərdə daha çox qadın namizədliyinin irəli sürülməsi də qadın elektoratının rəğbətini qazanmağın yollarından biri hesab edilir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Sizin sözlünüzü gözləyir. “Səs” qəz., 1992, 16 sentyabr.
2. Qayıdış. 1990-1993. Təkmilləşmiş və yenidən işlənmiş ikinci nəşr. Bakı: Azərbaycan, 2008, 840 s.
3. Yeni Azərbaycan Partiyasının Proqramı, <http://yap.org.az/az/view/pages/9>.
4. Yeni Azərbaycan Partiyasının Nizamnaməsi, <http://yap.org.az/az/view/pages/8>.
5. Əliyev Heydər. Müstəqillik yolu: seçilmiş fikirlər / Burax. Məsul R.Mehdiyev. Bakı: Azərbaycan Universiteti nəşriyyatı, 1997, 136 s.
6. Heydər Əliyev: 2 cildə, II c. AMEA A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutu, Bakı: Turxan, 2013, 704 s.
7. Yüksək əqidə insanı // Kaspi, 2016, 11 may, s. 8.
8. Yeni Azərbaycan Partiyasının I Qurultayının Qətnaməsi. “Azərbaycan” qəz., 1999, 24 noyabr.
9. Əliyev Heydər. Müstəqilliyimiz əbədidir. Otuz yeddinci kitab. Noyabr, 2001-mart 2002. Bakı: Azər nəşr, 2011, 520 s.
10. Yeni Azərbaycan Partiyası II qurultayının Qətnaməsi. “Azərbaycan” qəz., 2001, 27 noyabr.
11. Yeni Azərbaycan Partiyası III qurultayının Qətnaməsi. “Azərbaycan” qəz., 2005, 27 mart.
12. Allahyarova T., Məmmədov F. Azərbaycanda siyasi partiyalar: seçkidən seçkiyə. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Strateji Araşdırmalar Mərkəzi. Bakı: SBS PP MMC, 2010, 148 s.
13. Əliyeva N. Heydər Əliyev və Azərbaycanda qadın siyasəti. “Xalq qəzeti”, 2009, 1 may.
14. Novruzov S. YAP Azərbaycan siyasi palitrasının ən güclü, nüfuzlu, pragmatik və mütərəqqi partiyasıdır. “Xalq qəzeti”, 2014, 21 noyabr.
15. Yeni Azərbaycan partiyası. 2014, ALF Group Design, 52 s.
16. YAP Azərbaycanın aparıcı siyasi qüvvəsi, Cənubi Qafqazın ən böyük partiyasıdır. “Yeni Azərbaycan” qəz., 2016, 19 noyabr.

17. Qadınlarımızın əldə etdikləri uğurlar bizi çox sevindirir: Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri, YAP Siyasi Şurasının üzvü Hicran Hüseynova ilə müsahibə. “Azərbaycan” qəz., 2015, 5 mart.
18. Əliyeva N. Azərbaycan qadınlarının siyasi fəallığı yüksəkdir. “Azad Azərbaycan” qəz., 2015, 13 mart.
19. Əliyeva N. Azərbaycanda qadın siyasətinin uğurları. “Azərbaycan” qəz., 2014, 25 iyun.
20. Bu gün Azərbaycan qadınları regionların ictimai-siyasi həyatında fəal rol oynayırlar. “Azərbaycan” qəz., 2014, 4 sentyabr.
21. Yeni Azərbaycan Partiyası Qadınlar Şurasının yaradılmasının 20 illiyi qeyd olunub. “Azərbaycan” qəz., 2015, 30 noyabr.
22. Yeni Azərbaycan Partiyası Naxçıvan Muxtar Respublika Təşkilatının Siyasi Şurasının iclası keçirilmişdir. “Şərq qapısı” qəz., 2019, 21 noyabr.
23. Bakıda Asiya Siyasi Partiyaları Beynəlxalq Konfransının Qadınlar Qolunun ilk iclası keçirilmişdir. “Azərbaycan” qəz., 2013, 6 aprel, s. 3.
24. Azərbaycan qadını cəmiyyət həyatının bütün sahələrində fəallığı ilə seçilir. “Azərbaycan” qəz., 2014, 16 oktyabr.
25. Bakıda “Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında qadınların rolu” mövzusunda “dəyirmi masa” keçirilib. “Azərbaycan” qəz., 2018, 4 dekabr.
26. ICAPP-ın Gənclər və Qadınlar qollarının Bakıda keçirilən iclaslarında yekun bəyannamələr qəbul edilib. “Azərbaycan” qəz., 2019, 10 sentyabr.

*AMEA A.A. Bakıxanov adına Tarix İnstitutu
E-mail: tjafarova59@mail.ru*

Tamam Jafarova

WOMEN’S SOCIO-POLITICAL ACTIVITY IN THE RANKS OF THE NEW AZERBAIJAN PARTY

The paper is devoted to the study of women’s socio-political activities in the ranks of the ruling political organization of the country, the New Azerbaijan Party. The author notes that with the establishment of the NAP, National Leader Heydar Aliyev’s partners in all regions of the country, including politically active Azerbaijani women, were able to unite and organize within the party, and shows that national leader Heydar Aliyev decided to establish Women’s Council within the party in 1995. The author of the article also notes that a highly politically conscious and militant part of Azerbaijani women has joined this Council. It is stated here that the NAP Women’s Council is a militant group of the ruling political party and is closely involved in all the fateful processes taking place in the life of the Azerbaijani state and people.

Keywords: *political party, political process, party Charter, society, women’s issues, gender equality, Women’s Council, New Azerbaijan Party.*

Тамам Джафарова

**ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
ЖЕНЩИН В РЯДАХ ПАРТИИ «НОВЫЙ АЗЕРБАЙДЖАН»**

Статья посвящена исследованию общественно-политической деятельности женщин в рядах правящей политической организации страны, партии «Йени Азербайджан» (Новый Азербайджан). Автор отмечает, что с созданием Партии Йени Азербайджан соратникам общенационального лидера Гейдара Алиева во всех регионах страны, включая политически активных азербайджанских женщин, представилась возможность объединиться и сплотиться в рядах партии. В 1995 году по решению общенационального лидера Гейдара Алиева при партии был создан Совет Женщин. По мнению автора, этот Совет объединяет отважных азербайджанских женщин с высокой политической сознательностью. Автор утверждает, что Совет Женщин Партии Йени Азербайджан является энергичной группой правящей политической партии и принимает активное участие во всех переломных процессах, происходящих в жизни азербайджанского государства и народа.

Ключевые слова: *политическая партия, общественно-политический процесс, партийный Устав, общество, проблемы женщин, гендерное равенство, Женский Совет, Партия «Новый Азербайджан».*

(Akademik İsmayıl Hacıyev tərəfindən təqdim edilmişdir)

**Daxilolma tarixi: İlkin variant 10.04.2020
Son variant 22.07.2020**